

SZABÓ ZSOLT (Kolozsvár, 1946) ny. egyetemi tanár, a Művelődés c. kolozsvári folyóirat főszerkesztője 2013 júniusáig.

A harmadik Haszmann nemzedék és a Haszmann Pál Múzeum

Alsócsernáton, a legújabb felsőháromszéki zarándokhely

Nincsenek megbízható statisztikai adataim, de az az érzésem, hogy a 25 esztendő alatt a Bethlen Gábor Alapítvány Magyar Örökség-lajstromán szereplő intézmények, személyek, tehát kiemelkedő egyéni és közösségi teljesítménnyel az egy és oszthatatlan magyar tudomány és művelődés gyarapításán munkálkodók több mint fele a mai Magyarország politikai határain kívüli helyszínekhez köthető. Talán megbocsájtják nekem, ha némi büszkeséggel mondom: zömükben ezen belül az egykor némi lekezeléssel kisebbik hazának emlegetett Erdélyhez. Ezért is örvendek, ha a díjátadásra összesereglett ünneplőknek ismét figyelmébe ajánlhatok egy – a maga nemében nyugodtan mondhatom: párját ritkító – egyéni kezdeményezésből előbb kistáji, majd regionális, országos és mára már Kárpát-medencei kisugárzású intézményt, amely nem kevesebb, mint negyven esztendő kitartó, mindennapos, fáradságos építőmunka eredményeként működik: az alsócsernátoni Haszmann Pál Múzeum hagyományörző és hagyományápoló tevékenységét méltán tarthatjuk számon a Magyar Örökség Aranykönyvében.

Kolozsvári illetőségüként először hatodfél évtizede jártam Háromszéken, akkor még csak Gábor Áron, Kőrösi Csoma Sándor és Mikes Kelemen

nyomatát kerestem, majd a 70-es évek elején, kezdő riporter koromban *Sylvester Lajos* figyelmeztetése nyomán a *Kónya Ádám* vezette gyermekexpedíciókkal jutottam el Csernátonba, ismertem meg a hagyományos paraszti és kismemesi kultúra tárgyi és szellemi emlékeit, a minden apróságra kiterjedő odafigyeléssel, kitartó szorgalommal gyűjtő idősebb *Haszmann Pált* és a *Jókai-elbeszéléseiben* is halhatatlanná tett háromszéki nagyasszonyokra sok vonással

emlékeztető feleségét: *Cseh Idát*. Ők még benne éltek ebben a tárgyi valóságban, belülről is ismerték ezt a hagyományos világot, és ezért is tudták némi külső segítséggel szakszerűen berendezni az évek óta ebek harmincadjára jutott *Damokos Gyula*-féle kúriában. Kellettek azért ehhez a diktatúra szorításának enyhülést hozó esztendei, az 1968-as meggyésítéskor felszabaduló energiák két évtizedes lemaradást egy-kettőre behozni igyekvő törekvései, és vé-

gül, de egyáltalán nem utolsósorban a *Haszmann fiúk* (Pál, József, Lajos), ezen belül is az *ifj. Haszmann Pál* nagyon is célratörő, tudatos, a mindennapok kicsi lépéseivel a legnehezebb időkben, olykor szinte kilátástalan helyzetekben is a nemcsak szakértelemet, de a diplomáciai érzéket is próbára tevő több évtizedes munkája.

Méltó emléket állítottak a község nagy szülőiteinek, *Bod Péternek* és az ágyúöntő *Végh Antalnak*, a falumúzeumban bemutatják a székely népi építészeti örökséget a korabeli lakásbelsővel, használati eszközökkel, a régi mezőgazdasági szerszámokkal és gépekkel, öntöttvas kályha és rádió gyűjteményük is párját ritkítja nemcsak a szűkebb, de a tágabb hazában is.

Maguktól jöttek rá a mára általánossá váló élő múzeum-modellre: a népfőiskolai hagyományokat tovább folytatva összekötötték az alkotótáborokba bekapcsolódó gyerekek interaktív foglalkozásait a hagyományokba való belenevelődés programjával. Kézműves foglalkozásaikra, fadaragó táboraikra a Kárpát-medence minden szegletéből érkeznek gyerekek.

És ami a legcsodálatosabb: immár a harmadik nemzedék irányítja, szervezi, vezeti, szervesen folytatva a néptanító elődök munkáját: például *Haszmann Orsolya* és férje, *Dimény Árpád* – ha szabad illet mondanom: korszerű szakmai fegyverzetben –

kiadványokat szerkeszt, közösséget, művelődést szervez a falu, a vidék, a kis- és nagytáj, a nemzet épülésére.

Jó értelemben vett családi vállalkozás az alsócsernátoni Haszmann Pál Múzeum, ebből mindannyiunknak haszna van, lehet a magyar hagyományokra odafigyelőknek, a magyar jövőért aggódó, magukat felelősnek érzők nagy családjának.

A Haszmann Pál Múzeum névadója: HASZMANN PÁL (1902–1977) erdélyi helytörténész. Ifj. Haszmann Pál, József és Lajos apja. Négy gimnáziumi osztályt Kézdivásárhelyen, tanítóképzőt Sepsiszentgyörgyön, Székelykeresztúron és Csíksomlyón végzett (1921). Kézdivárádon és Zabolán, majd 1934-től Csernátonban tanító, iskolaigazgató, később körzeti tanfelügyelő nyugdíjazásáig (1966). Összegyűjtötte a faluja múltjára vonatkozó adatokat, régészeti ásatásokon vett részt; gazdag történeti

és néprajzi gyűjteményéből megalapította a Csernátoni Tájmuzeumot 1973-ban, melynek a felsőcsernátoni Bod Péter emlékszobája, valamint Cseh Gusztávnak Erdély hatvan jeleséről készített rézkarca irodalmi múzeum jelleget ad. A múzeum részlegként irányítása alatt működő fadaragó iskola tanítványai készítették el Bod Péter magyarigeni, Pápai Páriz Ferenc nagyenyedi és Jakabos Ödön kézdivásárhelyi kopjafáját. Néprajzi és falutörténeti írásait a *Megyei Tükör*, *Aluta*, *Ifjúmunkás*, *Falvak Dolgozó Népe*, *Művelődés*, *A Hét*, *Tanügyi Újság* és *Előre* közölte. Csernáton község helyneveiről és neves családjairól készült munkái, a községről írt monográfiája kéziratban. Szénrajzportróját Cseh Gusztáv készítette el (1977); emlékére írta Magyar Lajos *Csernátoni merengés* című költeményét (1980).

Csernáton – 2013

– *A Haszmannoknak* –

Ha elmegyünk – mert mindnyájan
elmegyünk –
magunk is emlékszik és „múzeum” leszünk.
Egy elkoppant szó, egy még lebegő mondat,
melyben talán a jövő is megfogható.

A véső fölsírása, a kalapács zengése,
a fa sikoltása, a fém ércs érdje,
minden, mi teremtetik az emberi kéztől,
beszélve, szólván a kezdetről, a végről.

Minden, mi megtartott vészeken is által,
Emberi jószág, mi cselekedni nem áttal,
tudva tudván: gyermekünk, unokánk is
úgy emlékszik, hogy emlékezik ránk is.

Be kell gyűjteni mindent, mi mienk volt,
mert egyre sűrűbben jönnek tolvaj hollók,
kik nem csak a tájat, a tájnak lelkét,
de gyanútlan lakói lelkét is beleprék.

Be kell gyűjtenünk, mert szépen összehordva
örök tanúságul állhat tetteink bokra.
A tetteink bokra, sok szép cselekvésünk.
Az idő orcájára mi jeleket vésünk.

Ha elmegyünk – mert mindnyájan
elmegyünk –
magunk is emlékszik és „múzeum” leszünk.
Egy elkoppant szó, egy még lebegő mondat,
melyben talán a jövőnk is megfogható.

Magyar Lajos